

NATIONAAL NATUURNETWERK DE ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR

Feiten, cijfers en standpunten

september 2010

Wat is de Ecologische Hoofdstructuur?

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een netwerk van bestaande en te realiseren natuurgebieden in Nederland. Dit 'groene netwerk' beëindigt de versnippering van de natuur en vergroot de overlevingskansen van zeldzame dieren en planten. In aaneengesloten natuur kunnen kwetsbare soorten zich ongehinderd verplaatsen van het ene naar het andere gebied. De EHS is overheidsbeleid en wordt ondersteund door Natuurmonumenten.

De eilandtheorie

Het concept van de EHS is gebaseerd op de eilandtheorie. Veel hedendaagse natuurgebieden zijn geïsoleerde eilandjes in een zee van dorpen, steden, infrastructuur, industriegebieden en intensief beheerde landbouwgebieden. De EHS verbindt en vergroot deze natuursnipperen door aankoop en inrichting van nieuwe gronden, zodat bedreigde soorten de ruimte krijgen en meer overlevingskansen hebben.

Otter en zeearend zijn terug

In 2010 blijkt eens te meer de noodzaak van de EHS. Enerzijds omdat er nog steeds planten en dieren verdwijnen; anderzijds omdat de EHS aantoonbaar succesvol is. Dieren die in Nederland opnieuw zijn uitgezet, zoals de bever en de otter, duiken op steeds meer plekken op. In uitgebreide en aaneenschakelde natuurgebieden waar natuurlijke processen zijn hersteld, broeden weer kraanvogels, zeearenden en andere zeldzame vogels. Bedreigde vissen, reptielen en amfibieën kunnen op zoek naar soortgenoten. Bijzondere planten verspreiden hun zaden in een grotere oppervlakte geschikte grond.

Economie profiteert mee

Ook de economie profiteert van de EHS: het aantal wandel- en fietspaden en natuurspeelplaatsen in EHS-natuur neemt toe en trekt een groeiend aantal gebruikers. Dat brengt geld in het laatje van (lokale) ondernemers.

Nog 125.000 hectare aankopen

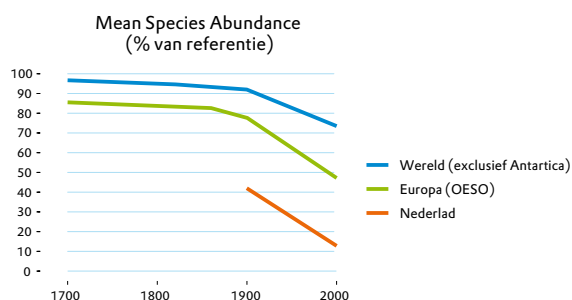
Er moet in 2010 nog ruim 125.000 hectare van de geplande 728.500 hectare EHS-natuur worden gerealiseerd. Bestaande natuurgebieden zijn in veel regio's nog altijd te versnipperd en te beperkt van omvang. Bovendien is de water- en milieukwaliteit onvoldoende voor het voortbestaan van veel dieren en planten.

Ambities niet afzwakken

Het oorspronkelijke plan was om de EHS in 2018 af te ronden. Door de economische recessie lijkt er de komende jaren minder geld beschikbaar voor grondaankoop. Gebrek aan middelen is volgens Natuurmonumenten in geen enkel opzicht een argument de EHS-ambities af te zwakken.

Waarom is de EHS noodzakelijk?

In 1900 beschikte Nederland over 876.000 hectare natuur. In 1989 was daarvan nog maar 448.000 hectare over. De Nederlandse biodiversiteit is in de voorbije eeuw gekelderd tot slechts vijftien procent van de oorspronkelijke soortenrijkdom. De afname in oppervlakte en versnippering van de natuur en het verslechteren van milieu- en waterkwaliteit zorgden voor dit dramatische verlies, dat in Nederland groter is dan elders in Europa en de rest van de wereld (figuur 1).

Figuur 1: Teruggang biodiversiteit in de afgelopen eeuw. Bron: PBL, 2009.

Befaamd concept

Om verdere verarming te stoppen, besloot de regering in het Natuurbeleidsplan (1990) de natuur op ambitieuze schaal te herstellen. Het internationaal befaamde concept dat daarvoor is bedacht werd samengevat in de wat abstracte term Ecologische Hoofdstructuur.

Natuur heeft intrinsieke waarde

Behoud van natuur en biodiversiteit is om een aantal redenen belangrijk: Ten eerste heeft de natuur intrinsieke waarde. Planten en dieren horen op deze wereld, ze hebben het recht hier te zijn, los van hoe mensen ze waarderen. Behoud van biodiversiteit is een opdracht aan mensen die beschreven is in belangrijke religieuze, spirituele en filosofische werken.

Gratis ecosysteemdiensten

Ten tweede biedt de natuur waardevolle 'ecosysteemdiensten' zoals schoon drinkwater, schone lucht, hout, en ingrediënten voor voedsel en medicijnen. Ook verzachten en dempen natuurgebieden extreme weers- en klimaatinvloeden, waarmee ze economische en ecologische schade beperken of voorkomen.

Gezonde leefomgeving

Natuur biedt mensen een groene en gezonde leefomgeving, die iedereen bovendien van eerste levensbehoeften voorziet. Natuur biedt ruimte om te ontspannen en te recreëren in een drukke, gecompliceerde maatschappij. Dat is de derde reden waarom we de natuur niet mogen verwaarlozen.

EHS in Europees perspectief

De Nederlandse natuur heeft tenslotte ook waarde voor de rest van Europa. Leefgebieden van flora en fauna eindigen niet bij onze landsgrenzen. De Nederlandse EHS is een onmisbaar onderdeel van het Europese Natura 2000. EU-landen hebben samen afgesproken dit Europese natuurnetwerk te ontwikkelen. Dat schept internationale verplichtingen.

De EHS werkt!

Dat de EHS werkt, blijkt alleen al uit het feit dat in EHS-gebieden de achteruitgang van de biodiversiteit op sommige plekken is gestopt. Soms neemt het aantal bedreigde dieren en planten zelfs weer langzaam toe. Buiten de EHS is dit niet het geval; de biodiversiteit gaat daar nog steeds sterk achteruit, vooral in agrarische gebieden waar sprake is van verdere intensivering van de landbouw.

Publiek geheim

In het boek "Publiek geheim, het succes van de EHS" (2010) staan 39 succesverhalen waaruit blijkt dat de EHS de sleutel is tot natuurherstel in Nederland. De EHS is goed voor de natuur, onze leefomgeving en de economie. Dat blijkt o.a. uit de volgende voorbeelden:

Goed voor natuur, cultuur, planten en dieren:

- De otter is na dertig jaar weer gesignaleerd in de Vechtplassen.
- In de Zwaakse Weel (Zuid-Beveland) keren zeldzame vogels zoals het baardmannetje en de kleine karekiet terug.
- Historische landschappen en cultuurhistorisch erfgoed zoals oude polders, veenweidegebieden en klassieke buitenplaatsen blijven dankzij de EHS behouden. Voorbeelden zijn: het Wormer- en Jisperveld, de Wieden en Weerribben, het Dwingelderveld en de 's-Gravelandse Buitenplaatsen.
- De EHS helpt dieren en planten de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. Soorten die dreigen te verdwijnen kunnen zich in EHS-gebieden van zuid naar noord verplaatsen richting een geschiktere leefomgeving. Dit voorkomt dat soorten uitsterven.

Goed voor mensen:

- Biodiversiteit is onmisbaar voor de productie van voedsel, medicijnen, kleding en bouwmaterialen. Verlies aan biodiversiteit schaadt onze gezondheid en de economie.
- Zeker 95% van de Nederlanders gebruikt de natuur om te ontspannen en te recreëren en waardeert de rust, ruimte en gezonde lucht.
- Grote Nederlandse natuurgebieden ontvangen honderden miljoenen bezoekers per jaar. De Veluwe trekt jaarlijks 28 miljoen bezoekers.
- De EHS zorgt voor een fraaiere omgeving om in te wonen, werken en recreëren. Natuur dichtbij mensen zorgt voor minder stress, meer beweging, een betere gezondheid en sneller herstel van ziekte.
- In 2020 is er in tien stadsregio's een tekort aan ruimte om te wandelen en te fietsen. EHS-corridors scheppen hier ruimte voor nieuwe wandel- en fietspaden en speelnatuur.

Goed voor de economie:

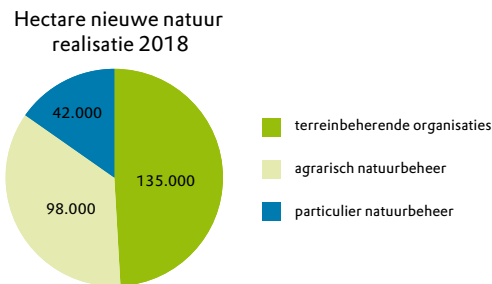
- Natuur zorgt voor inkomsten en werkgelegenheid.
- De grote afname van het aantal bijen zorgt voor minder bevruchting van gewassen en bestrijding van ziektes. Britse wetenschappers hebben berekend dat dit de Britse economie 529 miljoen euro schade berokkent (13% van het totale inkomen van de Britse boeren).
- De economie van natuur en landschap in Overijssel kende in 2005 een totaalomzet van 528 miljoen euro en zorgde voor 6.000 arbeidsplaatsen.
- Miljoenen Nederlandse wandelaars besteden in Nederland ruim 1,8 miljard per jaar (LAW, 2009).
- Door natuur vermeden gezondheidskosten werden in 2001 geschat op 350 miljoen per jaar.
- Huizenprijzen stijgen 5 tot 15% als er uitzicht is op of als functioneel gebruik mogelijk is van een natuurgebied. Gemeentes profiteren mee vanwege hogere belastingopbrengsten.
- Klimaatverandering zorgt voor meer extreme neerslag en langdurige droogte. In EHS-natuur wordt wateroverlast voor-

komen door overtollig water op te vangen en water vast te houden voor gebruik in drogere perioden.

- De natuur wordt gebruikt voor het voorzuiveren van drinkwater. Dat levert al een relatief goede kwaliteit op tegen relatief lage kosten. De natuur en het daarbij behorende schone water levert de Oostelijke Vechtplassen in Noord-Holland ruim 104 miljoen euro per jaar op.

Welke opgave is er tot 2018?

De voorgenomen EHS op het vaste land heeft een oppervlakte van 728.500 hectare. Daarvan was 453.500 hectare bij aanvang van de plannen in 1990 al bestaande natuur. Zo'n 275.000 hectare natuur moest dus worden gerealiseerd. In onderstaande taartdiagram staat de verdeling van het aantal hectares nieuwe natuur.

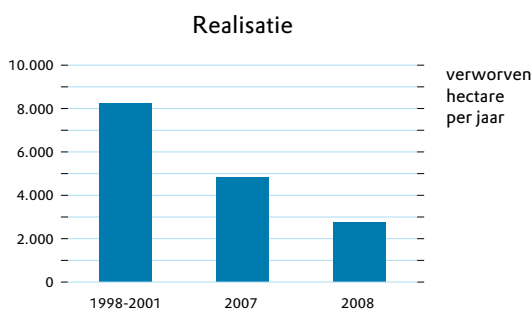

Voortgang

In 2008 was er ca. 577.000 hectare grond voor natuur (LNV, 2009). Dit is inclusief een grote hoeveelheid ruilgrond. Ruilgronden zijn gronden die buiten de EHS liggen, maar die bedoeld zijn om 'geruild' te worden tegen grond van agrariërs die nu nog ondernemen binnen de EHS.

Afname aankoop

De afgelopen jaren neemt de aankoop van gronden voor de EHS af. Van 8.280 hectare per jaar tussen 1998 en 2001, naar 2.692 hectare in 2008. Dit tempo is te laag om in 2018 de EHS af te ronden. Van deze verworven hectares is ook nog eens ongeveer 60% als ruilgrond aangekocht.

In 2008 is de hoeveelheid beheerde natuur door particulier natuurbeheer ten opzichte van 2007 met 7.000 hectare vrijwel gelijk gebleven. Terwijl een toename vereist is naar ruim 42.000 hectare in 2018. Agrarisch natuurbeheer is in 2008, ten opzichte van 2007, afgenomen met ruim 3.000 hectare tot ruim 56.000 hectare, waarvan ruim 37.000 hectare binnen de EHS. Dit moet uiteindelijk bijna 98.000 hectare binnen de EHS worden.

Dit leidt tot de volgende overzichtstabel:

Realisatie 'nieuwe' natuur d.m.v.:	Doel 2018 (ha)	Resultaat 2008 (ha)	Realisatie t.o.v. einddoel (%)
Verwerving tbo's	134.544	98.355	73%
Particulier nat.beheer	42.771	7.000	16%
Agrarisch nat.beheer	97.685	37.000	38%
Totaal 'nieuwe' natuur	275.000	142.355	52%

Hoeveel geld ontbreekt er om de EHS te realiseren en in stand te houden?

Iets minder dan een half procent van de Rijksbegroting wordt besteed aan natuur. Op de Rijksbegroting 2010 is circa 500 miljoen euro beschikbaar voor natuur; 350 miljoen daarvan is voor het verwerven, inrichten en beheren van EHS-natuur. Het overige is voor beheer buiten de EHS.

Volgens berekeningen van het ministerie van LNV is er tot 2018 een tekort van 752 tot 912 miljoen euro voor aankoop en inrichting van EHS-natuur. Voor het dagelijks beheer (maaien, snoeien, planten en zaaien) wordt het tekort geschat op 416 miljoen tot 1,7 miljard euro. Als alle gronden voor de EHS zijn aangekocht en ingericht, ontstaat vanaf 2018 een structureel tekort op natuurbeheer van 103 tot 272 miljoen euro per jaar. Natuurmonumenten betaalt het grootste deel van het natuurbeheer zelf. Een kwart van de kosten wordt gedekt door overheidssubsidie.

Welke bescherming biedt de EHS?

In de Nota Ruimte geldt binnen de 'netto-begrensde' EHS de verplichting tot instandhouding van 'wezenlijke kenmerken en natuurwaarden.' Ook geldt er het 'Nee, tenzij regime'. Dit betekent dat nieuwe economische activiteiten in principe niet zijn toegestaan als ze de kenmerken of waarden van het gebied aantasten. Dergelijke activiteiten kunnen wel worden toegestaan als er sprake is van redenen van groot openbaar belang en alternatieven ontbreken. Als een ingreep aan deze criteria voldoet, moet de schade zoveel mogelijk worden beperkt door het nemen van mitigerende maatregelen. De resterende schade moet worden gecompenseerd. Bijvoorbeeld door herbegrenzing van de EHS. Een deel van deze beleidsuitgangspunten is uitgewerkt in de Nota Spelregels EHS. In deze nota is een beleidskader opgenomen voor het compensatiebeginsel, de EHS-saldobenadering en het herbegrenzen van de EHS.

Dit Planologische regime moet juridisch worden vastgelegd in bestemmingsplannen. Gemeenten zijn daarmee verantwoordelijk voor de juridische bescherming van de EHS. Deze verplichting wordt overgenomen in de nog vast te stellen Algemene Maatregel van Bestuur (AmvB) Ruimte.

Vergelijkbare bescherming nodig

Voor EHS-gronden die nog niet zijn verworven en ingericht, die tevens geen Natura 2000-gebied zijn, geldt niet de planologische bescherming. Hier geldt slechts een basisbescherming. Deze basisbescherming is gericht op het voorkomen van onomkeerbare ingrepen. Voor niet-planologische activiteiten kent de EHS geen vergunningstelsel. Dat betekent dat dergelijke activiteiten lastig te reguleren zijn en daarmee kunnen leiden tot een achteruitgang van de natuurkwaliteit in de EHS. Natuurorganisaties hebben er daarom voor gepleit een vergelijkbaar beschermingsregime voor de EHS in het leven te roepen als voor gebieden die vallen onder de Natuurbeschermingswet.

Standpunten Natuurmonumenten

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) heeft zich als nationaal natuurnetwerk bewezen; het is een succesvol concept voor het behalen van Nederlandse natuurdoelen zoals behoud van de biodiversiteit. De EHS moet daarom worden afgerond. Dat is goed voor de natuur, voor het welzijn van mensen en voor de economie. Bovendien kan nieuwe natuur de gevolgen van klimaatverandering (wateroverlast en verdroging) opvangen. Het verwerven van grond is een effectief middel om de natuur te beschermen en blijft nodig; desnoods via onteigening. Grondeigenaren dienen een reële prijs voor hun grond te ontvangen. Volledige schadeloosstelling is daarbij een bruikbaar instrument.

Gebieden waar enkele 'ontbrekende schakels' de afronding vragen moeten zo snel mogelijk worden aangekocht. Natuurbeheer in afgeronde gebieden is effectiever en efficiënter en levert een besparing op in de beheerkosten.

Werkzaamheden die Nederland klimaat- en weersbestendig maken moeten zo snel mogelijk gekoppeld worden aan natuurontwikkeling. Functiecombinaties zorgen voor duurzame en goedkopere uitvoering.

Ruilgronden die geen perspectief bieden op EHS-realiseren, moeten worden verkocht. De vrijkomende middelen kunnen opnieuw aangewend worden voor de EHS-realiseren.

Alle beheerders – terreinbeherende organisaties, boeren en particulieren – zijn de komende tijd hard nodig om de EHS te realiseren. De discussie welke beheerder de Nederlandse natuur het beste kan beheren is zinloos en leidt af van het doel: realisatie van de EHS. De onderlinge verdeling moet worden bepaald op basis van natuurdoelen, de noodzakelijke continuïteit, effectiviteit en efficiency van beheer en de feitelijke ligging van de te beheren terreinen ten opzichte van bestaande natuurgebieden.

Bestaande EHS-natuur dient blijvend op een goede manier te worden beheerd. De financiële middelen hiervoor dienen op niveau te blijven, conform afspraken in de nieuwe Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL).

De overheid is hoofdverantwoordelijk voor het behoud en beheer van natuur. Dit betekent dat de overheid voldoende middelen moet reserveren voor natuurherstel, ontwikkeling en beheer van het netwerk van natuurgebieden. Het jaarlijkse bedrag op de begroting van Rijk en provincies is in 2010 onvoldoende om de EHS als rijksproject af te maken en te onderhouden. Bij economisch herstel dient de overheid voldoende middelen beschikbaar te stellen.

Naast aankoop moeten de milieuomstandigheden in en om natuurgebieden aanzienlijk verbeterd worden.

Kijk voor meer informatie op www.natuurmonumenten.nl/dossiers
Of neem contact op met: Robbert Hijdra, coordinator public affairs
r.hijdra@natuurmonumenten.nl

Willem Hellevoort, extern beleid w.hellevoort@natuurmonumenten.nl

Natuurmonumenten

Postbus 9955
1243 ZS 's-Graveland
T (035) 6559933

Deze factsheet richt zich met name op algemene en kwantitatieve aspecten van de Ecologische Hoofdstructuur en gaat niet over de kwaliteit (zoals natuurdoelen).